

“Kichik xonimlar” asarida ayollar mustaqilligi va orzular erkinligi

Aziza Do'sboyeva

Anotatsiya:

Ushbu maqolada amerikalik yozuvchi Luiza Mey Olcottning mashhur “Kichik xonimlar” romani tahlil qilinadi. Asarda ayollar mustaqilligi, oila qadriyatlari, orzular erkinligi va insoniy fazilatlarining badiiy ifodasi yoritilgan. Muallif XIX asr ayollarining ijtimoiy mavqei va ularning o'z orzulari sari intilishi orqali jamiyatdagi o'zgarishlarni ko'rsatadi. Jo March obrazi orqali ayolning mustaqil fikrlash, ijod qilish va o'z yo'lini tanlash huquqi ifodalanadi.

Kalit so'zlar: ayol mustaqilligi, orzular, oila qadriyatlari, jamiyat, ayollar taqdiri, ijod, erkinlik, adabiyot.

Kirish

Adabiyot har doim inson qalbini, orzularini va jamiyatdagi ijtimoiy o'zgarishlarni aks ettiruvchi badiiy ko'zgudir. XIX asrda yaratilgan Luiza Mey Olcottning “Kichik xonimlar” romani bu jihatdan nafaqat Amerika adabiyoti, balki jahon adabiyotining ham nodir asarlaridan biridir hisoblanadi. Asar yozilgan davrda ayollar hayotida cheklovlar kuchli bo'lgan: ularning fikrlash erkinligi, ta'lim olish yoki mehnat qilish imkoniyatlari tor edi. Yani erkaklarga nisbatan ayollarga past nazar bilan qaralar edi. Shunday sharoitda muallif ayollarni mustaqil fikrlovchi, orzulari bor, o'z yo'lini tanlashga jasoratli shaxslar sifatida tasvirlab, davr uchun yangicha qarashni ilgari surdi. Roman o'zining soddaligi, samimiyligi, chuqur g'oyasi va ayollar obrazi bilan o'quvchini o'ziga tortadi. March opasigillarining hayoti, ularning orzulari va sinovlari orqali muallif insoniy qadriyatlarning abadiyligini – mehr, sabr, orzu va mehnatsevarlikni ulug'laydi. “Kichik xonimlar” asari bugungi kunda ham o'z ahamiyatini yo'qotmagan, chunki unda ayolning inson sifatidagi qadri va orzularining erkinligi haqida so'z yuritiladi.

Asarning ijtimoiy-tarixiy konteksti

Luiza Mey Olcott 1832-yilda Massachusettsda tug'ilgan va o'z davrida ayollar huquqlari uchun kurashgan adiblardan biridir. “Kichik xonimlar” 1868-yilda chop etilganida, AQShda fuqarolar urushi ortidan ijtimoiy o'zgarishlar kuchaygan, ammo ayollar hali ham an'anaviy “uy bekasi” roldan chiqolmagan edi. Olcott esa bu romani orqali ayolning jamiyatdagi o'rnini yangicha ko'rsatdi. Roman yaratilgan tarixiy muhitda ayollar uchun eng muhim fazilat itoatkorlik, kamtarinlik va oilaga sodiqlik, farzandlar tarbiyasi deb qaralgan. Shu sababli Jo

Marchning mustaqil fikrlovchi, ijodkor ayol sifatida tasvirlanishi o'quvchilar uchun yangilik edi. Yozuvchi o'zining hayotiy tajribasini ham Jo obrazida aks ettirgan, chunki u ham yozuvchi bo'lishni orzu qilgan, jamiyatdagi stereotiplarga qarshi chiqqan ayol edi.

Asardagi asosiy g'oya va qahramonlar tahlili

Roman markazida to'rt opa-singil: Meg, Jo, Beth va Amy March turadi. Har biri o'z orzusi, xarakteri va hayotiy yo'liga ega.

Meg – an'anaviy qadriyatlarga sodiq, oila va farzand tarbiyasini hayotining markaziga qo'yadi. U orqali muallif ayollik va onalikning tabiiy fazilatlarini ulug'laydi.

Jo – romanning bosh qahramoni, yozuvchi bo'lishni orzu qiladi. U mustaqil, jasur va ijodkor ayol timsolidir. Jo hechimadan qqo'rqmaydigan, o'z orzulari yo'lida ijtimoiy me'yorlarga bo'ysunmaydigan qiz.

Beth – samimiylik va mehr-oqibat timsoli. U orqali muallif oilaviy mehr, sadoqat va fidoyilikni ko'rsatadi.

Amy – san'atni sevuvchi, go'zallikka oshufta obraz. U orqali Olcott orzularni estetik go'zallik bilan bog'laydi.

Jo March obrazi ayol mustaqilligini ifodalovchi eng muhim badiiy timsol hisoblanadi. U o'z davrining me'yorlarini buzadi, nikohni hayot maqsadi sifatida qabul qilmaydi, ijod orqali o'z "men"ini topadi. Shu jihatdan Jo o'zbek adabiyotidagi O'tkan kunlardagi Oybegim yoki Said Ahmad asarlaridagi faol ayol obrazlariga o'xshaydi.

Ayollar mustaqilligi va jamiyatdagi o'rni

"Kichik xonimlar"da ayollar hayoti faqat oilaviy doira bilan cheklanmaydi. Ular mehnat qiladi, o'qiydi, ijod qiladi. Olcott ayollarni jamiyatning faol a'zosi sifatida tasvirlab, o'quvchini ularni hurmat qilishga undaydi. Asarda muallif quyidagi g'oyani ilgari suradi: "Ayol ham orzu qiladi, ijod qiladi va inson sifatida jamiyatda o'z o'rniga ega bo'lishi kerak." Bu fikr XIX asr uchun juda dadil edi. Shu jihatdan Olcott Amerika adabiyotidagi ilk feministik yozuvchilardan biri hisoblanadi.

Bugungi kunda asar o'z dolzarbligini yo'qotmagan. Zamonaviy ayollar ham Jo Marchdan saboq oladi — orzular sari intilish, o'z kuchiga ishonish, va hech qachon taslim bo'lmaslik.

Adabiyotshunos olimlar fikrlari bilan tahlil

Amerikalik adabiyotshunos Elaine Showalter o'zining "A Literature of Their Own" asarida shunday yozadi: "Jo March obrazi XIX asr ayolining ichki isyonini

ifodalaydi. U ayollar orasida erkin fikrlashning boshlanishi bo'ldi." (Showalter, 1977:152).

Bundan tashqari, olim Sarah Elbert "A Hunger for Home" nomli tadqiqotida shunday deydi: "Olkott Jo orqali ayolning nafaqat o'z orzusi, balki o'z ovozi, o'z haqi uchun kurashini ko'rsatdi." (Elbert, S 1984:970)

Bu ilmiy qarashlardan ko'rinadiki, "Kichik xonimlar" oddiy oilaviy roman emas, balki ayollar erkinligi g'oyasini ilgari suruvchi badiiy manifestdir.

Shaxsiy tahlil va fikrlar

Menimcha, "Kichik xonimlar" asari bugungi o'zbek o'quvchisi uchun ham muhim va dolzarb mavzular yoritilgan asar hisoblanadi. Chunki bizda ham ayollar mustaqilligi, ularning jamiyatdagi o'rni va ijoddagi ishtiroki masalalari dolzarbdir. Chunki bizda ham ayollar ko'proq uy ishlari bilan oila bilan band bo'lgani ma'qul degan qarashlar mavjuddir. Jo March singari qizlarimiz o'z iste'dodini ro'yobga chiqarishga harakat qilmoqda. Va hozirgi kunda qizlarimiz ko'plab yutuqlarga erishib kelmoqda. Olkottning asari yoshlarni orzu qilish, sabr bilan mehnat qilish va o'z "men"ini topish g'oyasiga undaydi. Har bir qahramon orqali muallif hayotning turli yo'llari borligini, ammo eng muhimi — o'zligimizni yo'qotmaslik ekanini anglatadi.

Xulosa

Luiza Mey Olkottning "Kichik xonimlar" romani — ayollar mustaqilligi, orzular va insoniy qadriyatlarining abadiy timsolidir. Yozuvchi ayollarni hayotning markazida, faol, ijodkor va mehrli shaxs sifatida tasvirlab, ularning jamiyatdagi o'rnini yuksak darajada ko'rsatadi. Asar bugungi yosh avlodga shunday saboq beradi: orzular sari intilish, o'z kuchiga ishonish va o'zligini saqlash har qanday davrda qadrlidir. Shu bois "Kichik xonimlar" asari nafaqat Amerika adabiyotining, balki butun jahon adabiyotining eng ilhomlantiruvchi durdonalaridan biridir. Va shu sababli ham bu asar hali hanuz jahonning durdona asarlaridan biri bo'lib kelmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Alcott, L.M. Little Women. Boston: Roberts Brothers, 1868.
2. Showalter, E. A Literature of Their Own: British Women Novelists from Brontë to Lessing. Princeton University Press, 1999.
3. Elbert, S. A Hunger for Home: Louisa May Alcott and Little Women. Temple University Press, 1987.
4. "Louisa May Alcott Biography." National Women's History Museum.
<https://www.womenshistory.org/education-resources/biographies/louisa-may-alcott>

5. “Little Women Analysis.” JSTOR Academic Database.
<https://www.jstor.org/stable/j.ctv29pg4sq>
6. Milliycha.uz — “Louisa May Alcott: Ayollar orzusi va erkinligi.”
7. Wikipedia: Little Women (https://en.wikipedia.org/wiki/Little_Women)